

Niet 17.000, maar 80.000 kilometer biodiversers landschap te winnen

Wat zeggen experts?

'17.000 kilometer bloemrijke dijken: een reusachtige kans voor biodiversiteit', kopte de NOS afgelopen dinsdag. In Nederland hebben we een totale lengte van 17.000 kilometer aan dijken. Als al die dijken in Nederland een bloemrijke bekleding krijgen, maakt dat veel verschil voor de biodiversiteit, stelt Hans de Kroon, hoogleraar plantecologie aan de Radboud Universiteit. Als ook het maai-beheer van wegbermen zou worden aangepast, zou er nog een veel groter netwerk van bloemrijke gebieden kunnen ontstaan, met een totale lengte van ongeveer 80.000 kilometer.

Auteur: Heleen Kommers

Zo'n honderd jaar geleden stonden weilanden 's zomers vol met weidebloemen. Maar door te veel bemesting zijn die naar de randen van ons landschap verdrongen, waar ze nu bovendien lijden onder een gebrek aan bestuivende insecten. Al in 2017 leidde De Kroon een opvallende studie naar de snelle afname

van vliegende insecten, zelfs in beschermde natuurgebieden. Hij zag kansen om juist die randen in te zetten voor biodiversiteit. Daarom werd door Waterschap Rivierenland het project Future Dikes in het leven geroepen. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) financiert het en diverse universiteiten, kennis-

instellingen en bedrijven werken eraan mee.

Wat houdt het onderzoek in?

De bloemrijke dijken in de Ooijpolder bij Nijmegen dienen als een van de pilots. Ze zijn rijkelijk beplant met knoopkruid, boterbloem, groot streepzaad, margriet, walstro, duizendblad, grasklokje en beemdkroon. Het gaat om tientallen soorten wilde grassen en bloeiende kruiden, die samen de dijkbekleding vormen. Door de diepere wortels zijn ze beter dan gras bestand tegen zomerse droogte en minstens even sterk tijdens hoogwater. Hier worden vlinders, zweefvliegen, kevers en bijen zorgvuldig in de gaten gehouden.

Kansen voor bloemrijke hoofdweg

In het rivierengebied ligt de eerste kans om een nieuwe, bloemrijke hoofdweg in het landschap te vormen voor wilde planten en insecten. De komende dertig jaar moeten we ongeveer

1.500 kilometer Nederlandse dijken verbreden en verhogen om aan de nieuwe veiligheidseisen te voldoen. Met deze dijkversterking kunnen we niet alleen de veiligheid handhaven, maar ook bijdragen aan een rijkere biodiversiteit en een fraaier landschap. Op het overgrote deel van deze dijken groeit simpelweg gras. Maar op een klein percentage, zo'n 3 tot 5 procent, vind je een bijzondere dijkbekleding met allerlei soorten grassen en kruiden. Deze gevarieerde begroeiing kan de biodiversiteit een boost geven en helpt bij het verbinden van verschillende natuurlijke leefgebieden. Afhankelijk van het materiaal van de dijk en de locatie zullen de soorten van dijk tot dijk verschillen. Met name dijken waarbij de topklaag wordt vermengd met zand en klei, zijn geschikt voor een bekleding die rijk is aan bloeiende kruiden.

Waarom een pilot?

Om eerst genoeg kennis te vergaren voor mogelijke toepassing op grote schaal, vergeleken de onderzoekers de plantengroei, bodemsamenstelling en erosiebestendigheid van diverse dijkbekleding met de traditionele grasmat. Daarvoor voerden ze allerlei tests uit, van treksterkte-tests tot overslagproeven, op bestaande biodiverse dijkbekleding. En wat bleek? Deze gevarieerde begroeiing is minstens zo sterk als het oude vertrouwde gras, maar veel diverser qua plantenleven.

Handreiking

Om ervoor te zorgen dat deze gevarieerde dijkbekleding in de toekomst breder toegepast kan worden, stelden de onderzoekers een handreiking op. Hierin vind je tips en aanbevelingen voor de aanleg en ontwikkeling van bloemrijke dijken. Denk aan de juiste bodemsamenstelling, het juiste beheer en het beste zaaimengsel, allemaal te vinden op www.handreikinggrasbekleding.nl.

De tientallen soorten wilde grassen en bloeiende kruiden vormen een dijkbekleding die door diepere worteling beter bestand is tegen zomerse droogte en minimaal zo sterk is tijdens hoogwaters

Wim van Ginkel

Jasper Helmantel en Jojanneke Bijkerk

Grootse plannen

De waterschappen hebben grootse plannen: ze streven ernaar om 'sterke, biodiverse dijken' tot de standaard te maken. In de tweede fase van Future Dikes willen onderzoekers deze ambitie realiseren door praktijkexperimenten uit te voeren op nieuwe en bestaande dijken van verschillende waterschappen. Op die manier kunnen beheerders alle benodigde tools verkrijgen om vol vertrouwen aan de slag te gaan met het creëren van biodiverse dijken. Om de kosten te drukken, kun je ervoor kiezen een deel van de

Gert-Jan Koopman

Steven Wiersema

dijken en bermen in te zaaien en vervolgens de natuurlijke verspreiding zijn gang te laten gaan.

Vroeg maaien voor natuur

Van bloemrijke dijken naar het bijbehorende maaibeeld. Goed beheer draagt bij aan bloeiende natuur op dijken, bij sloten en in bermen. Verstandig maaien verhoogt de biodiversiteit en de veiligheid, doordat er stevige begroeiing ontstaat die waterstromen beter kan weerstaan. Maar wat is precies 'goed beheer' en 'verstandig maaien'? Waterschap Rivierenland begint er al mee in april en mei, aangezien vroeg maaien natuur én veiligheid bevordert op dijken, bij oevers en in bermen. Bij gefaseerd maaien van dijken wordt de diversiteit behouden. De lente-maaironde geeft ruimte aan verschillende soorten, terwijl de laatste maaibeurt in het najaar plaatsvindt.

Vroeg maaien voor veiligheid

Voor de waterhuishouding en natuur worden sloten 'op maat' gemaaid. In de lente wordt vooral bij kritieke punten gemaaid om de doorstroming te bevorderen. Voor de verkeersveiligheid maait het waterschap bermen en zicht-

Bloemrijke berm rond een akker (pixabay)

hoeken gefaseerd, met de eerste maaibeurt in de lente bij kruisingen. Het zomermaaien gebeurt om en om, terwijl wegsloten pas in het najaar worden aangepakt.

Reacties uit het (bloemrijke) veld

We vroegen experts om een reactie op dit bericht. Wim van Ginkel (Koninklijke Ginkel Groep) laat weten: 'Fijn dat er aandacht is voor nieuwe natuur buiten onze natuurgebieden. Het resultaat staat of valt met deskundige realisatie (de juiste soorten en afkomst als het gaat om inzaaien), en vooral met deskundig én consequent beheer. Elk jaar op hetzelfde tijdstip handelen, bijvoorbeeld. Onze rijkswegen hadden jaren geleden een enorme potentie, maar door verandering in het beheer loopt die nu terug. Als er verkeerde, niet-autochtone soorten worden gebruikt, voeg je niets toe en krijg je problemen met deze soorten in de omgeving.'

Ook op lange termijn succesvol

Steven Wiersema, productmanager bij DSV zaden Nederland: 'Als eerste wil ik een nuance aanbrengen wat betreft weilanden. Ook daar zie je de laatste jaren een enorme kentering.

Denk daarbij aan kruidenrijk grasland dat steeds vaker gezaaid wordt en de akkerranden die gezaaid en aangelegd worden voor meer biodiversiteit. Daarnaast is er in de openbare ruimte inderdaad een enorme kans om de diversiteit uit te breiden. Wij zijn zijdelings betrokken bij het project Future Dikes en daarnaast hebben we op basis van de handreiking het mengsel Eurograss Dijken Basis Gras geïntroduceerd. Daarbij geven wij actief advies bij inzaai en onderhoud, om de biodiversiteitsmengsels zoals Dijken Basis Gras goed te laten slagen. Dat kan zijn door persoonlijk advies of met onze teelthandleidingen, maar wel altijd met de gedachte dat ons "boerenverstand" moet blijven spreken en dat ook het praktische niet moet worden vergeten. Denk daarbij aan veiligheid en stevigheid van bermen of sterkte van dijken. Juist door de combinatie van een praktische oplossing met de toevoeging van biodiversiteitsmengsels blijft het ook op de lange termijn een succes.'

Steeds kijken wat passend is

Jasper Helmantel en Jojanneke Bijkerk (beiden werkzaam bij Cruydt-Hoeck): 'Dit onderzoek

heeft bevestigd wat veel deskundigen al lang vermoeden: kruiden dragen bij aan de biodiversiteit! Maatwerk is wel steeds nodig. Elk stuk dijk ligt in een ander gebied en heeft een andere bodem. Je moet je dus steeds afvragen welke planten thuishoren in het betreffende gebied. Het DBK Dijken Basis Kruiden-mengsel, aan de ontwikkeling waarvan Cruydt-Hoeck intensief heeft meegewerkt, is een mooie basis. Steeds wordt er gekeken naar wat er passend is, soorten eruit en soorten erbij. Ook is het goed om te kijken op welke plaatsen zaaien niet nodig is, maar een aanpassing van het beheer volstaat. En werken met autochtone en regionale zaden is steeds van belang. De website www.handreikinggrasbekleding.nl geeft mooie handvatten. Daarnaast is het nodig al in het voortraject deskundigen te betrekken bij het onderzoeken van mogelijkheden en kansen.'

Doe recht aan de 'latent aanwezige fauna'

De deskundigen zijn het erover eens: zaai in wat op een specifieke plek past, dat is overal weer anders. Maar Gert-Jan Koopman, Natuurtechnisch adviseur bij Heem, gaat dat eigenlijk nog niet ver genoeg. 'Als je gaat inzaaien en vervolgens beheren, is het heel belangrijk om uit te gaan van wat ik 'de latent aanwezige fauna' noem. Dan doel ik op soorten die daar vroeger ook voorkwamen. En vroeger is dan 25, 50 of misschien wel 100 jaar geleden. Als je dát weet en je gaat met inzaaien en beheer dáár op sturen, dan trek je die restpopulaties van latent aanwezige fauna. Want er is altijd wel een vlin-der- of zweefvliegpopulatie die latent aanwezig is en zal gedijen als de originele waardplanten weer terug zijn. Dan wordt met inzaaien pas écht recht gedaan aan de oorspronkelijke vegetatie, biodiversiteit en latente fauna. Daarbij doe je ook recht aan de veelkleurigheid van het landschap, wat de mensen die in die omgeving wonen weer herkennen van vroeger tijden. Hoe verder je daarvan afwijkt, hoe meer je kan spreken van greenwashing: dan lijkt het groen, maar sla je feitelijk de plank mis.' Herinneringen dat je met je opa door een specifieke landschap fietste en nu die soorten weer terug ziet, dat doet bewust of onbewust iets met je. Koopman hoort het vaak.

Een belangrijke aanbeveling: maak van bloemrijke dijken de nieuwe standaard

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!